

Recenze knihy Sokolíčková, Z. (ed.): Kyber a eko. Digitální technologie v environmentálních souvislostech

Jana Dlouhá

Envigogika 14 (2) – Recenze / Reviews

Publikováno / Published 30. 12. 2019

DOI: [10.14712/18023061.602](https://doi.org/10.14712/18023061.602)

Koncem roku 2019 vyšel v nakladatelství Host zajímavý soubor příspěvků k tématu eko- v souvislostech technologie (či obráceně) z pera významných myslitelů i představitelů alternativní kultury. Kniha vznikla na mezioborovém půdorysu, a její spoluautoři vyprávějí každý jiný příběh, který je však překvapivě konzistentní – a to přesto, že se liší nejen profesní background jednotlivých autorů, jejich téma, ale i žánr a styl vyprávění. Celek je totiž dobrým příkladem mezioborového dialogu, kdy se jeho účastníci sejdou „u jedné věci“ a představí své různorodé pohledy, které ji osvětlí z různých stran. Protože měli předtím možnost se sejit fyzicky (všichni byli řečníky konference [Naše společná přítomnost 2018](#)), a své názory navzájem vyposlechnout, jedná se často o kritický dialog, kdy autoři polemizují a své závěry si vzájemně zpochybňují.

Toto jiskření probíhá mezi Manfredem Spitzerem a Václavem Bělohradským – první shromažďuje argumenty na podporu své teze o škodlivosti digitálních technologií, druhý hledá cesty a možnosti pokroku ve stávajícím rozvrhu světa. Oba přinášejí překvapivé informace či názory, Manfred Spitzer dokonce velmi systematicky mapuje „terén“ lidské psychologie a fyziologie – hledá dopady, které budou mít moderní technologie na to, co se ve vědeckém světě pokládá za povahu lidskosti. V tomto případě je však třeba říci, že obrovské množství citací dokládající závěry není vždy zcela přesvědčivé a čtenář by uvítal kritický „pohled z druhé strany“ nebo alespoň popis podmínek, za kterých tyto závěry platí. (Manfred Spitzer v duchu své tvorby z posledních let píše o tom, co přináší *Smartphonová pandemie / Rizika a vedlejší účinky používání digitálních informačních technologií z hlediska zdraví, vzdělání a společnosti*; také Václav Bělohradský vystupuje ze svého myšlenkového okruhu jen mírně, přináší téma *Demokracie a názory v éře postkatechistických většin*.)

Martin Leskovjan (*Decentralizace, kryptotechnologie a jejich dopad na politické řízení a řešení environmentálních problémů*) je fascinován možnostmi digitálních technologií, které zcela jistě přinesou změny srovnatelné s jinými převratnými událostmi lidských dějin, například nástupem knihtisku. Tehdy se každý člověk mohl stát čtenářem, dnes zase může být „spisovatelem“ s nezanedbatelným vlivem na společenské dění. Současně ovšem budou na lidstvo působit velké, často nevratné změny přírodního prostředí; je tak otázkou, zda strategie „nápravy škod“ a případného návratu do stavu před poškozením je ještě na pořadu dne. Co se dá dělat za tímto „bodem zvratu“, k tomu nás vývoj v oblasti technologií může inspirovat, nebo přinejmenším poskytnout prostředí pro experimentování s alternativami. Tak by se mohla objevit i nějaká forma sebeobranu proti nastupující absolutní nutnosti, tentokrát ne přírodní, ale technologické...

Text Jeremiáše Havranu *Vize pastevecké budoucnosti / Možnosti pastorální rezistence v době technologické singularity* posunuje téma do polohy vizionářské – zde se zdá, že fantazie není o nic méně reálná, než fakta; obsahuje pravdy, které nelze dokázat detektivními postupy vědy, přesto vycházejí z generacemi ověřených zkušeností a jsou „pravdivé“ tím,

že se člověka bytostně dotýkají. Kde Spitzer spoléhá na čísla a důkazy, a Leskovjan se oddává čisté spekulaci (byť podložené anarchistickou zkušeností), tam Havranu útočí na mysl pomocí představ, pocitů a zkušenosti. Navozuje tak atmosféru strachu, který je v jeho apokalyptické vizi všudypřítomný; současně se však snaží najít skuliny, ve kterých lze přežít a zůstat sám sebou. Ať již prožívá skutečnost v jisté nadsázce, nebo popisuje specifickou zkušenost určité minoritní komunity, snaží se vystopovat možnosti, které zbývají pro ty, kdo ji chtějí prožívat opravdově, zůstat ve spojení s určitým typem moudrosti, která neztratila spojení s minulostí a konstitutivními východisky lidského světa. Zjišťujeme tak, že mnoho možností pro tento typ existence nezbyvá – a my se musíme naučit guerillové taktice, pro kterou zde autor otevírá prostory.

Vyjímečné jsou i další dva příspěvky – text Jany Karlové *Digitální domovy a města* tím, že jeho úvahy vycházejí z myšlenek širokého spektra současných autorů. S nimi autorka dovede pracovat tak, že pro své každodenní zkušenosti a setkání najednou nacházíme vysvětlení, o nichž jsme dříve neuvažovali. Tohoto spojení teoretického a zkušenostního poznání je těžké dosáhnout a obě složky náležitě vyvážit; zde je to předvedeno s hlubším vhlédem a navíc velmi krásným jazykem. Poslední příspěvek Martina Soukupa a Jana D. Bláhy *Od tužky k mobilu: vnímání moderních technologií v papuánské vesnici* pak je zajímavý svou exotičností: tím, že představuje unikátní příběhy lidí, kteří se právě probouzejí z pravěku do nejmodernějšího světa. Z formálního hlediska však právě tento text má jisté nedostatky – od prostého popisu příběhů, které autoři sami zažili, se příliš k teoretické reflexi neposunul, a navíc místy působí poněkud zmateným dojmem. Nicméně do tohoto souboru patří a symbolicky jej uvozuje: my všichni se každé ráno probouzíme do světa, o kterém nic nevíme a musíme teprve složitě zjišťovat, co se dá v tomto novém kontextu vůbec dělat. Kdybychom neměli možnost si to uvědomit (nad podobnými texty, jaké přináší kniha editovaná Zdenkou Sokolíčkovou), nezbylo by nám než se novým skutečností s jejich pravidly podvolit – a to s sebou nese významná rizika, která si dosud plně neuvědomujeme.

V tomto ohledu je cenný doslov Marka Orko Váchy, který připomíná význam spirituální dimenze – pozapomněli jsme na ni (trochu i v tomto souboru), a přece je to právě ona, co by mohlo naši civilizaci ochránit nebo snad i nakonec zachránit. Jeho závěrečné slovo je krátké, ale podstatné – v tom je podobné úvodnímu textu Zdenky Sokolíčkové. Editorce se v tomto souboru tak trochu podařilo nemožné: zachytit překotnou povahu doby, kdy se hroubí téměř všechny tradiční představy o světě i povaze lidskosti, a na jejich místo se prosazují neskutečné vize, které jsme dosud potkávali jen při čtení science fiction. Dokázala také z tohoto všeobecného zmatení vytěžit obecné principy a poučení, jimiž nás vede k přemýšlení o tom, zda a jak mohou tyto změny ovlivnit povahu člověka. Již ne obecně, ale konkrétně – mne nebo vás, prostě toho, kdo se do čtení knihy pustil a vzal ji vážně. Což určitě stojí za to.

Literatura:

- Sokolíčková, Z. (ed.) (2019): *Kyber a eko. Digitální technologie v environmentálních souvislostech*, Host, Brno, ISBN 978-80-7577-613-6